

УДК [378:37.011.3-051:780.616.432]:001.2(045)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/45-2-22>

Олеся КОЦАН,
orcid.org/0000-0003-2213-5208
аспірант кафедри музичного мистецтва
Мукачівського державного університету
(Мукачево, Закарпатська область, Україна) olesakocak1@gmail.com

МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ КОНТЕКСТ МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ФОРТЕПІАНО

Статтю присвячено висвітленню особливостей музично-виконавської та педагогічної підготовки майбутніх викладачів фортепіано у контексті міждисциплінарного підходу. Встановлено, що однією із сутнісних характеристик процесу набуття майбутніми фахівцями компетентностей із музично-виконавської та педагогічної діяльності є інтегративність, яка відображає суспільну потребу сучасності у підготовці універсально освіченого педагога-музиканта зі сформованим творчим потенціалом особистості, загальною і професійною культурою, здатного охоплювати цілісну картину світу у сукупності уявлень, поглядів, цінностей, традицій, ментальності, різновекторних культурних тенденцій. Вирішення цього завдання актуалізує застосування міждисциплінарного підходу як одного із векторів поєднання теорії і практики у професійній підготовці майбутніх викладачів фортепіано. Здійснений аналіз наукових джерел показав, що обґрунтування науковцями методології міждисциплінарного підходу у різних галузях знань виокремлює аспекти наукових досліджень та організації освітнього процесу як основні.

Мета роботи – розкриття сутнісних характеристик міждисциплінарного підходу до професійної підготовки піаністів та аналіз міждисциплінарного контексту музично-виконавської і педагогічної підготовки майбутніх викладачів фортепіано.

Установлено, що міждисциплінарний підхід до музично-виконавської підготовки майбутніх викладачів фортепіано сприяє підвищенню пізнавальної мотивації студентів, формуванню здатності до узагальнення і застосування знань у конкретних ситуаціях виконавсько-педагогічної діяльності, розвитку критичного мислення, формуванню здатності комплексно мислити.

***Ключові слова:** міждисциплінарний підхід, міждисциплінарні зв'язки, інтегративність, міждисциплінарність, музично-виконавська підготовка, педагогічна підготовка.*

Olesia KOTSAN,
orcid.org/0000-0003-2213-5208
Postgraduate Student at the Department of Music Art
Mukachevo State University
(Mukachevo, Zakarpattia region, Ukraine) olesakocak1@gmail.com

INTERDISCIPLINARY CONTEXT OF THE MUSIC- PERFORMING AND PEDAGOGICAL TRAINING OF THE FUTURE PIANO TEACHERS

The article is devoted to highlighting the features of musical-performing and pedagogical training of the future piano teachers in the context of an interdisciplinary approach. It is established that one of the essential characteristics of the process of acquiring competencies in music-performing and pedagogical activities by future specialists is an integrativity, which reflects the social need of modernity in training a universally educated teacher-musician with the formed personal and creative potential, general and professional culture with the ability to cover a holistic picture of the world in a set of ideas, views, values, traditions, mentality, multi-vector cultural trends. Solving this problem actualizes the application of an interdisciplinary approach as one of the vectors of combining theory and practice in the training of future piano teachers.

The performed analysis of the scientific sources showed that the substantiation by scientists of the methodology of interdisciplinary approach in different fields of knowledge distinguishes aspects of research and organization of the educational process as the main ones.

The article is aimed to reveal the essential characteristics of the interdisciplinary approach to the professional training of pianists and to analyze the interdisciplinary context of musical-performing and pedagogical training of future piano teachers.

It is established that the interdisciplinary approach in music-performing training of the future piano teachers helps to increase the students cognitive motivation, ability to generalization and application of knowledge in specific situations of performance and pedagogical activity, development of critical thinking, formation of interdisciplinary thinking.

***Key words:** interdisciplinary approach, interdisciplinary connections, integrativity, interdisciplinarity, music-performing training, pedagogical training.*

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Професійна підготовка майбутніх викладачів фортепіано у сучасних умовах спрямована на вирішення завдань пізнання, сприйняття і засвоєння різноманітних явищ та закономірностей музичного мистецтва у цілісності, на виявлення їхніх внутрішніх взаємозв'язків і природних поєднань. Однією із сутнісних характеристик процесу набуття майбутніми фахівцями компетентностей із музично-виконавської та педагогічної діяльності є інтегративність, яка відображає суспільну потребу сучасності у підготовці універсально освіченого педагога-музиканта зі сформованим творчим потенціалом особистості, загальною і професійною культурою, здатного охоплювати цілісну картину світу у сукупності уявлень, поглядів, цінностей, традицій, ментальності, різновекторних культурних тенденцій. Вирішення цього завдання актуалізує застосування міждисциплінарного підходу як одного із векторів поєднання теорії і практики у професійній підготовці майбутніх викладачів фортепіано. Фортепіанна педагогіка беззаперечно визнає важливість міждисциплінарного контексту навчання. Змістовність та ємність узагальнень на заняттях із дисциплін музично-теоретичного, музично-виконавського та педагогічного циклів посилює ефективність розвивальної функції міждисциплінарної взаємодії. Однак на практиці часто ми спостерігаємо зворотний процес ізольованості та автономності викладання кожної дисципліни, відсутність узгодження мети і змісту навчання, підходів до професійної підготовки, що призводить до зниження ефективності освітнього процесу. Це актуалізує проблему наукової рефлексії міждисциплінарного контексту музично-виконавської та педагогічної підготовки майбутніх викладачів фортепіано.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Здійснений аналіз наукових джерел показав, що обґрунтування науковцями методології міждисциплінарного підходу у різних галузях знань виокремлює аспекти наукових досліджень та організації освітнього процесу як основні.

Міждисциплінарний підхід як передумову та доміанту розвитку в освітній діяльності наведено у наукових працях А. Колога, Т. Крепс, О. Приятельчук, О. Ступницького, А. Філіпенка, Л. Яковенка, В. Желанової, О. Кравченко, В. Кременя, В. Огнев'юка, В. Сисоевої та інших. Реалізацію принципів міждисциплінарності як основи освітніх інновацій висвітлено в роботах Ж. Аллака, Р. Акоффа, К. Ангеловські, В. Андрущенко, М. Берулави, Б. Гершунського, В. Доку-

чаєвої, В. Вершиніна, І. Зязюна, Л. Подимової, Н. Ничкало, П. Сауха, В. Сластьоніна та інших. Вагомі напрацювання із проблематики міждисциплінарних зв'язків у мистецькій освіті здійснено науковцями Л. Беземчук, В. Бойчук, О. Красовською, Л. Масол, О. Олексюк, Г. Падалкою, О. Ребровою та іншими. Здійснений аналіз наукових джерел щодо вищезазначеної тематики показав, що науковці вважають міждисциплінарний підхід особливо важливим для розвитку науки та освіти у сучасних умовах глобалізації, однак, на нашу думку, проблема його реалізації у професійній підготовці майбутніх викладачів фортепіано не знайшла остаточного вирішення.

Мета статті. Мета роботи – розкриття сутнісних характеристик міждисциплінарного підходу до професійної підготовки піаністів та аналіз міждисциплінарного контексту музично-виконавської та педагогічної підготовки майбутніх викладачів фортепіано.

Виклад основного матеріалу. Міждисциплінарний підхід науковці розуміють як спосіб взаємодії між науками, коли пізнання досягається лише у разі поєднання зусиль окремих наук. О. Синеккоп подає визначення прикметника «міждисциплінарний» відповідно до Уебстерської енциклопедії, а саме «<...>у широкому значенні трактується як той, що об'єднує або включає дві або більше навчальних дисциплін чи галузей досліджень» (Синеккоп, 2018: 156).

О. Ступницький та О. Приятельчук вважають, що міждисциплінарний підхід, з одного боку, сприяє формуванню зв'язку між дисциплінами (нівелюються протиріччя у засвоєнні знань, ідей, методів між науками), а з іншого – сприяє комплексному застосуванню у професійній діяльності теорії і практики, отриманих на основі вивчення дисциплін (Ступницький, Приятельчук, 2021).

В. Желанова підкреслює, що міждисциплінарність передбачає взаємодію різних галузей наукового знання під час вивчення того ж самого об'єкта у разі зосередження на власному предметі. Міждисциплінарний підхід не обмежує знання, а створює умови для реалізації зв'язків між різними науками, що уможливує отримання потрібних і достатніх знань під час вивчення об'єкта дослідження; забезпечує інтеграцію наукових концепцій, теорій, інформації, фактів, методів із метою отримання системного знання про реальні явища освіти; сприяє розв'язанню протиріччя між розрізненим засвоєнням знань і необхідністю їх синтезу задля цілісного і комплексного застосування у діяльності та житті людини (Желанова, 2021: 478).

Т. Князева вбачає суть міждисциплінарного підходу у збереженні одночасної відкритості та

замкнутості кожної дисципліни міждисциплінарного комплексу. На думку дослідниці, кожна дисципліна відкрита щодо нових когнітивних схем, перенесених із інших наукових дисциплін, які мають для неї евристичну значущість. Кожна дисципліна є замкнутою, оскільки має прагнути зберегти свій специфічний предмет і ракурс дослідження, розвиваючи власні прогресивні методи і стратегії (Князева, 2016: 166).

Серед суттєвих характеристик міждисциплінарного підходу науковці особливо наголошують на інноваційності, що уможливило отримання нових знань. О. Олексюк слушно зауважує, що нове знання виникає тільки у просторі всезагальних міждисциплінарних зв'язків, де перетинаються наукові дисципліни, вивчення яких сприяє інноваційному розвитку освіти (Олексюк, 2020: 7).

Зарубіжні дослідники звертають увагу на доцільність міждисциплінарного підходу, підкреслюючи інтенсивність взаємодії і спільної діяльності під час синтезу різних дисциплін. Зокрема, М. Танг доводить ефективність творчої діяльності, заснованої на міжкультурному і міждисциплінарному підходах (Tang, 2019).

Ми зауважили, що категорія міждисциплінарного підходу трактується науковцями в широкому значенні як взаємовплив різних галузей знання, у вузькому – у контексті застосування міжпредметного взаємозв'язку в межах однієї галузі.

Для дослідження міждисциплінарного контексту професійної підготовки майбутніх викладачів фортепіано для нас важливим є визначення категорії контексту, яке подає В. Лісовий: «контекст (від лат. contextus – тісний зв'язок, з'єднання) – сукупність обставин, від яких залежить значення або сенс будь-якого знака, вислову, тексту, дії» (Енциклопедія Сучасної України, 2014). Отже, розглянемо сукупність і взаємозв'язки дисциплін, що зумовлюють сенс професійної підготовки майбутніх викладачів фортепіано.

Музично-виконавська підготовка піаністів у навчальних закладах мистецької освіти є стрижневою під час оволодіння професійною компетентністю. Музично-інструментальний, музично-теоретичний, виконавсько-практичний цикли дисциплін є складним інтегративним утворенням. Міждисциплінарний підхід тут передусім реалізує функцію міжпредметного доповнення, коли досягнення освітньої мети – опанування виконавської майстерності піаністами – можливе тільки в умовах сформованих інтонаційно-слухових уявлень, глибоких знань стильових особливостей музики композиторів різних епох, розуміння фундаментальних принципів функціонування гармонії.

Однак на практиці функція простого міжпредметного доповнення часто носить формальний характер, що обмежується констатацією наявності у студента відповідних знань і вмінь. Тобто відбувається розпізнання вже відомих стандартів у конкретних практичних ситуаціях, відтворення знань і вмінь за репродуктивним типом. Натомість широке потрактування міждисциплінарних взаємодій під час музично-виконавської підготовки можливе через процес створення виконавської інтерпретації. Творче відтворення музичного образу – нове завдання, що спонукає до міждисциплінарного дослідження і пошуку методології його ефективного вирішення. Набуті таким чином уміння швидко збирати, аналізувати, узагальнювати інформацію для нового завдання розвивають методологічну культуру і концептуальне мислення.

Нам імпонує твердження О. Ребрової та Г. Ребрової про те, що «мислити міждисциплінарно...означає охоплювати свідомістю коло зв'язків, властивих предмету пізнання, спираючись на полімодальні джерела інформації та враховуючи різні думки щодо предмета, який досліджують, пояснюють та інтерпретують» (Реброва, Реброва, 2018: 54]. Інтерпретація художнього образу фортепіанного твору стимулює герменевтичний пошук його контексту в інших видах мистецтва, традиціях інших культур, у життєвих реальностях і поглядах інших людей. Найповніше міждисциплінарний підхід тут реалізується в інтерпретаційній здатності досягати найрізноманітніші смислові контексти.

Отже, на думку багатьох дослідників та відомих педагогів-піаністів, головним методом роботи над музичним твором є змістовий аналіз, сутність якого полягає у відтворенні творчого процесу у триєдності діяльності композитора, виконавця, слухача. Вирішення цього завдання досягається шляхом діалогічної взаємодії викладача і студента. Таким чином устанавлюється міждисциплінарний зв'язок між музично-виконавською та педагогічною підготовкою піаністів.

Фортепіанна педагогіка за своєю суттю є також міждисциплінарною, оскільки виникла на перетині фортепіанного виконавського мистецтва і педагогіки. Під час засвоєння змісту дисциплін психолого-педагогічного циклу підготовки студенти так чи інакше здійснюють його проєкцію на свій особистий досвід спілкування з музикою, із викладачем, одногрупниками. Наприклад, спілкування з учнем та педагогом-консультантом на заняттях із дисципліни «Педагогічна практика», з одного боку, спонукає спиратися на власний набутий досвід, який допомагає зорієнтуватись у вже

засвоєних знаннях і вміннях, а з іншого – виявляє проблематику подальшого розвитку, мотивуючи осмислене вивчення дисциплін «Методика навчання гри на інструменті» та «Методико-виконавський аналіз педагогічного репертуару».

Як ми бачимо, тут стає важливим не тільки залучення досвіду у широкий міждисциплінарний контекст, але і використання його як мотивацію до встановлення логічних зв'язків і закономірностей, знаходження смислових паралелей, звертаючись до різних областей знання та художньої практики.

Висновки та перспективи подальшого дослідження напряму. Отже, під час проведеного дослідження встановлено, що міждисциплінарний під-

хід у музично-виконавській підготовці майбутніх викладачів фортепіано сприяє підвищенню пізнавальної мотивації студентів, формуванню здатності до узагальнення і застосування знань у конкретних ситуаціях виконавсько-педагогічної діяльності, розвитку критичного мислення, формуванню здатності міждисциплінарно мислити. Взаємодія дисциплін музично-виконавської та педагогічної підготовки майбутніх фахівців забезпечує виявлення принципово нового знання на перетині окремих дисциплін. Перспективу подальших наукових досліджень ми вбачаємо у пошуку прогресивних тенденцій і стратегій та розробленні максимально ефективних моделей міждисциплінарних зв'язків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Желанова В.В. Впровадження стратегії міждисциплінарності в сучасній вищій освіті. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2021. Випуск 1 (48). С. 477–480.
2. Князева Е. Расширенный экологический подход: сети жизни, познания, разума и коммуникации. *Філософія освіти*. 2016. № 1(18). С. 163–188.
3. Лісовий В.С. Контекст Енциклопедія Сучасної України: електронна версія [онлайн] / гол. редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=5031 (дата перегляду: 24.12.2021).
4. Олексюк О.М. Міждисциплінарність як форма фундаменталізації вищої мистецької освіти: фасетний підхід. *Музичне мистецтво в освітологічному дискурсі*. 2020. № 5. С. 4–8.
5. Реброва О. Реброва Г. Феноменологія міждисциплінарності та умови її застосування в підготовці майбутніх учителів художніх та гуманітарних дисциплін. *Наукові записки. Серія: Педагогіка*. 2018. № 3. С. 47–56.
6. Синеккоп О.С. Міждисциплінарний підхід до диференційованого навчання майбутніх ІТ-фахівців професійно орієнтованого англomовного спілкування. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. 2018. № 1(85). С. 155–161.
7. Ступницький О.І., Приятельчук О.А. Міждисциплінарний підхід до формування універсальних компетенцій у процесі вивчення дисциплін освітньої програми «Міжнародний бізнес». *Економіка та суспільство*. № 25. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-47>
8. Tang M. Fostering Creativity in Intercultural and Interdisciplinary Teams: The VICTORY Model. *Frontiers in Psychology*. 2019. Vol. 10. Article No. 2020.

REFERENCES

1. Zhelanova V.V. Vprovadzhenia stratehii mizhdystsyplinarnosti v suchasni vyshchii osviti. [Implementation of Interdisciplinary strategy in modern higher education] *Scientific bulletin of Uzhhorod University. «Pedagogy. Social work»* Uzhhorod, 2021. Nr. 1 (48). P. 477–480 [in Ukrainian].
2. Kniازهva E. Rasshyrennyi ekolohicheskyi podkhod: sety zhyzny, poznaniya, razuma y kommunykatsyy [Extended ecological approach: the web of life, knowledge, reason in communications]. *Filosofy of education*, 2016. № 1(18). P. 163–188 [in Russian].
3. Lisovyi V.S. Kontekst. [Context]. *Encyclopedia of Modern Ukraine*. Kyiv: Institute of Encyclopedic Research NAS of Ukraine, 2014. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=5031 [in Ukrainian].
4. Oleksiuk O.M. Mizhdystsyplinarnist yak forma fundamentalizatsii vyshchoi mystetskoї osvity: fasetnyi pidkhd. [Interdisciplinarity as form of fundamentalisation of higher art education: faceted approach]. *Musical art in educational discourse*. 2020, №5. P. 4–8 [in Ukrainian].
5. Rebrova O. Rebrova H. Fenomenolohiia mizhdystsyplinarnosti ta umovy yii zastosuvannia v pidhotovtsi maibutnikh uchyteliv khudozhnikh ta humanitarnykh dystsyplin. [Fenomenology of interdisciplinarity and its application conditions in training prospective teachers of art and humanities]. *Scientific notes*. 2018. №3. P.47–56 [in Ukrainian].
6. Synekop O.S. Mizhdystsyplinarnyi pidkhd do dyferentsiiovanoho navchannia maibutnikh IT-fakhivtsiv profesiino oriєntovanoho anhlomovnoho spilkuvannia. [Interdisciplinary approach in differentiated instruction of English for specific purposes to the future IT-specialists]. *«Pedagogical sciences»*. 2018. №1 (85). P. 155–161 [in Ukrainian].
7. Stupnytskyi O.I., Priyatelchuk O.A. Mizhdystsyplinarnyi pidkhd do formuvannia universalnykh kompetentsii u protsesi vyvchennia dystsyplin osvitnoi prohramy «Mizhnarodnyi biznes». [Interdisciplinary approach to the formation of universal competencies in the process of studying the disciplines of the educational program «International Business»] *Economy and society*. №25. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-47> [in Ukrainian].
8. Tang M. Fostering Creativity in Intercultural and Interdisciplinary Teams: The VICTORY Model. *Frontiers in Psychology*. 2019. Vol. 10. Article No. 2020.